

До річниці Берестецької битви

КОЛИ ВЕСЬ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОД ПІДНЯВСЯ ЗА ВОЛЮ УКРАЇНИ

БОГДАН ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ МРІЯВ ПРО БУЛАВУ З РУК КОРОЛЯ

Проїжджаючи Україною, лише за пам'ятними знаками, старими кладовищами, виціленими надгробками можна судити, якою неспротою була доля нашої держави, а отже, її народу. Хто лишень не відкривав свою широкую пащу на нашу землю і скільки було пролито крові, аби цю землю відвоювати від усіх ненаститних зайд. І хоч як нас не залякували, як не нав'язували своїх облудливих ідеологій, проте ніхто не зміг витравити почуття патріотизму і любові до України, стерти пам'ять про наших відчайдушних героїв. Невелике село Добривода у Радивилівському районі на Рівненщині, певно, тягнуло б на першість, аби відзначити кращих у спорудженні пам'ятників загиблим українцям — їх тут аж чотири!

Мільйон українців прибуло на Берестецьке поле у 1991 році

У цьому селі бережуть пам'ять про всіх, хто віддав своє життя за волю рідної держави! Лишень в'їжджаючи у Добриводу з боку Радивилова, звертаєш увагу на високий пам'ятний знак. Кому він?

яку освіченість, бо закінчив Київську братську школу й Львівський єзуїтський колегіум (орден єзуїтів був найбільш антитраєктівним). Дуже добре володів латинською, польською, турецькою мовами. Вихований у козацькому дусі, зрештою Суботів (біля Чигирини), звідки родом, тоді фактично перебував на межі з Диким полем, а отже, про набіги татар і турків Богдан чув не з переказів, а з дитинства пережив ці жахіття. Відзначився в битві під Хотиним 1621 року (для Європи це одна із визначальних битв, бо вирішувала її долю) з Османською імперією, де козаки воювали під проводом Петра Сагайдачного. На очах Богдана розгорталося свавілля поляків, яке все більше зросло після смерті Стефана Баторія. Хоча перша іскра ненависті до поляків у запорізькому козацтві загорілася, коли саме цей польський король з поданих турецького султана зрадив у Стурічів у 1578 році Івана Підкову. А потім був 1596 рік, коли польська шляхта під керівництвом Северина Нали-

могою у війні з козаками, на яку польський король навіть виділив кошти (передав через канцлера Оссолинського), він хотів прихилити шляхту до себе. Та вже у травні 1648 року Владислав помер.

Певно, що Хмельницький і сам не сподівався на такий народний підйом, отримуючи у 1648 році одну перемогу за другою. Після Пиляців він ішов у бік Варшави без будь-якого опору, проте чомусь засів біля Збаражя, де завоював Ярема Вишневецький. Хоча полководці закликали йти вперед, бо Польща лежала вже біля його ніг. Та він не рушив.

Дарма збунтували Нечай, Богун, Сірко, та Хмельницький дав полякам перепочинок, а сам спорядив до Польщі візирів, які від його імені просили оголосити королем Яна-Казимира. У бою під Зборівом, коли Ян-Казимир був уже в руках козаків, Хмельницький дає їм наказ покинути табір. За ніч король підкупив хана і хоч програє битву, проте через нього вимагав перемир'я у, ставлячи свої вимоги. Від відомої Зборівської угоди Україна більше втратила, ніж взяла. А ще король отримав листа від Англія. В якій той за-

виявляється, козакам, які жили на волі, честь і свободу України у 1651 році, відступавши з берестецького поля. На цих землях, неподалік Дубна, вони витримували останні бої. І відразу значиться, що побудований він громадою села 30 травня 1991 року. На зорі незалежності...

Окрім цього, в центрі села є пам'ятник воїнам, що загинули у роки Другої світової війни. Поруч — базальтовий пам'ятник-хрест із написом «Односельчанам, які віддали життя за самостійну Україну у 1940-50-х роках». Тут викарбувано дев'ять прізвиськ тих, кого замордували польські, німецькі й московські окупанти, а ще 15 воїнів-ветеранів пам'ятний знак з написом «Вічна слава героям, які полягли за волю і незалежність України». Що можна сказати? Побільше б нам таких сил і патріотично налаштованих та свідомих громадян.

Анатолій Семенович Шаблій, який, як кажуть, потрапив нам сам до рук, виявляється, був одним із організаторів зведення цих пам'ятних знаків і полум'яним прихильником незалежності. Та, на превеликий жаль, як і мільйони інших громадян розчарований нинішньою Україною.

В селі у нас була чимала патріотична організація. Ми першими в районі мали українську церкву, незалежну від московського патріархату, і третіми підняли український прапор. Скільки нам знадобилося сили волі і нервів, щоб її оформити на папері. Тоді й взялися за зведення цих пам'ятних знаків. Козакам — на тому місці, де був надгробний знак, (він і досі є), поставлений, це коли вони воювали у наших краях під час Берестецької битви. О, яке то було піднесення на початку 90-х років! А скільки людей поспішало у Пляшівку на відзначення 340-ї річниці Берестецької битви. Нашим селом цю п'яту ніч, як по Хрещатику, машини й автобуси їздили. За словами Михайла Гончара, який у 1991 році був сільським головою села Пляшівка, того року до них прибуло 18 тисяч автобусів з усієї України, безліч автомобілів. За його підрахунками, не менше мільйона людей відзначало цю дату). Оце було піднесення й надія на краще життя! Потім понівдналися на Ошченка, думали, мо' він таки відродить державу українську. А він до чого її довів! Тепер того нема, втратили люди віру...

Анатолій ШАБЛІЙ біля пам'ятника українським козакам

Від польської немилої втік на Січ

Незабаром відзначатимемо уже 360-ту річницю Берестецької битви. Мабуть, стільки людей, як у 1991 році, на цьому місці, всипаному козацькими кістями, не збереться, проте згадають славу polegлих козаків таки буде кому. Згадають і Богдана, хоча тепер йому не віддається та честь, як це було при комуністах. Нас тоді навіть привчали, що національно-визвольна війна 1648-54 років була організована задля возз'єднання з братнім російським народом. Тому й возвеличили так Хмельницького — гетьмана над гетьманами! Було за що: саме він випросив у московського царя-батюшки Алексея Михайловича його милості й покровительства, «припадаючи до ніг та кланяючись доземно» і дякуючи, що «царська величність взяла під міцну і високу руку свою володареву нас, вірних слуг своїх». На яке ставлення після цього можна сподіватися?

Богдан Хмельницький — неоднозначна постать в українській історії, зрештою, як і багато інших гетьманів. Є його за що відзначити, і так само пожурило. Та найбільша його трагедія, що він став на коліна саме тоді, коли весь український народ чи не вперше за всю історію набрався мужності підвестися до колін... Переповідати його біографію зараз не варто, окрім того, що нагадати про його неабия-

вайка, а опісля, четвертувавши, шматки його тіла розвісила у столиці Речі Посполитої. Та найбільше за живе «дистали» полки Хмельницького у 1647 році — пан Чаплинський побив до смерті його малолітнього сина, а дружину-польку Гелену вкрад до себе і спалив-хуїр. Шукаючи справедливості у коронного гетьмана Копельницького, він потрапив у ще більшу немилоїсть і був вимушений втікати на Січ. Там він і заповів закопати до великої помсти за ті наручки, що терпить народ від польської шляхти. Правда, булаву йому вручили при 30-тисячному війську, а рушив він в Україну лише із 9000 козаків — решта не підтримали Хмельницького. Всього, за даними багатьох історичних джерел, у його військо налічувалося до 360 тисяч повстанців — такої кількості не було при жодних попередніх заворушеннях. Значна частина — це реєстрові козаки, які переходили на його бік з польського війська, селяни, міщани. Тобто тут аж ніяк не можна не відзначити його надзвичайної організаторської здібності і, певно, навіть неабияку харизматичність.

Воював, щоб повернути прихильність Речі Посполитої?

Зрештою, і як полководець Богдан Хмельницький заслуговав на найвищу оцінку — за кого-небудь Рч Посполита 10 тисяч золотих не давала, як просила за Богданову голову. Не бракувало йому ані милості, ані відваги й дипломатичних здібностей. Але забракло одного — волі до остаточної перемоги, щоб утвердити незалежну від когось Українську державу. Питається: а за що ж він тоді воював? Виявляється, за дуже банальну річ: аби отримати гетьманську булаву від польського короля! Більше того, історичні документи свідчать, що між Владиславом I Хмельницьким був договір, який і передбачав такий кінець. У 1648 році Богдан навіть сам знімається пишучи в Універсалі: «...оскільки розпочали ми цю війну з поляками з його Королівського дозволу». Навіщо це було потрібно польському королю Владиславу? Під ним захиталося крісло, і пере-

певня, що «знайшов пристановище він ніг його величності кримського хана з надією, що він допоможе мені повернути Вашу прихильність. Краще б мені померти, аніж жити ворогом свого добродієчного велителя. Бажаю лише одного — прожити свої останні дні мирно, під захистом королівської милості».

Богдане, Богдане, то нащо було здійснювати цю братовбивчу війну? Бо окрім того, що на боці полків воювали гусари, вишколені німці, то ще й було немало «велителя». Бажаю лише одного — прожити свої останні дні мирно, під захистом королівської милості.

Він той булави таки дочекався 20 лютого 1649 року. А ще отримав Чигиринське старство, де й зробив гетьманською столицею. Богун, Нечай, Глух, Сірко, Гладкий відійшли від гетьмана до того часу, допоки поляки не рушили на українські землі, аби повернути втрачене. І навіть тоді Богдан мав з ним постояти за волю. Чого варта лише у 1652 році битва під Батогом, де козаки розгромили елітних польських гусарів! Та Богдан не міг обійтися без покровителя, про що говорив старшині: «Бачи ви розумієте, що ми не можемо більше жити без покровителя!». І вибрав царя-батюшку, уклавши «Бережені статті», які потім Москва, катуючи два тижні Юрася у 1659 році, перетворила в «Акт про возз'єднання України з Росією». Дивно, бо в той час на саїтовій карті Росії не було, а — Московщина. Як бачимо, Хмельницький з тим державним мужів, який міг служити своєму народові біля ніг повелителя. Хоча помер він з думкою, що Україну врятував: «Поховайте мене в Суботіві, на тій маленькій землі, яку я здобув власною кров'ю, яка вибрана для мене і де розгорілося полум'я, що визволило Україну».

Якби ж то лише власною кров'ю... За Суботів пролили кров сотні тисяч українців, над якими й дали знущалися польські й московські зайд. Це «визволення» — то втрачені надія і віра, що постали згодом Великою Руїною...

Як це все нагадає нинішній час. Та якщо Україна пережила такі лихоліття, зумівши об'єднати свої землі до купи, то вже її важко комусь розчлунувати. А наші бороти і козацькі теж — це приклад для усіх поколінь, що за свою волю треба боротися й навіть з власними державними мужами.

Ольга ЖАРЧИНСЬКА,
Рівненська область
Фото Миколи КОМАРОВСЬКОГО